

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра економіки підприємства ім. проф. І.Н. Романенка

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету

_____ Діброва А.Д.

«__» _____ 2019 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри економіки підприємства

ім. проф. І.Н. Романенка

Протокол № 12 від «27» травня 2019р.

_____ Завідувач кафедри

Рогач С.М.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

Галузь знань **05 Соціальні та поведінкові науки**

Спеціальність - **051«Економіка»**

Факультет **економічний**

Розробники **к.е.н., доцент Степасюк Л.М.**

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2019р.

1. Опис навчальної дисципліни

економіка підприємства
(назва)

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Освітньо-кваліфікаційний рівень	Бакалавр	
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки	
Спеціальність	051 «Економіка»	
Спеціалізація		
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	4	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	+	
Форма контролю	<i>Екзамен</i>	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	1	1
Семестр	1	1
Лекційні заняття	30	6
Практичні, семінарські заняття	30	6
Лабораторні заняття		
Самостійна робота		
Індивідуальні завдання	90	138
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4 год.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни:

Рівень економічного зростання і розвитку економіки країни безпосередньо пов'язаний з ефективністю функціонування підприємств. Відповідно у процесі навчання майбутні фахівці мають одержати ґрунтовні економічні знання, вміння використовувати їх на практиці, що є основою ефективної діяльності головної структурної ланки суспільного виробництва. Висококваліфіковані спеціалісти і керівники мають системно опанувати сучасні технологічні, управлінські та інформаційні інновації для обґрунтування рішень щодо підвищення конкурентоспроможності та ефективності функціонування різних соціально-правових структур.

Завдання навчальної дисципліни:

Основними завданнями є надбання студентами знань і вміння з таких проблем, як економічні основи функціонування підприємства; прогнозування і планування діяльності підприємства; формування і використання персоналу підприємства та її оплата; техніко-технологічна база і виробнича потужність підприємства; основний і оборотний капітал підприємства; інтелектуальний капітал та нематеріальні активи підприємства; інвестиційні ресурси та інноваційна діяльність в підприємствах; фінансово-економічні результати та ефективність діяльності підприємства; витрати виробництва, собівартість і ціни на продукцію; розвиток підприємства: сучасні моделі та трансформації; реструктуризація і санація підприємства; економічна безпека підприємства; банкрутство і ліквідація підприємства.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основні закономірності розвитку економіки підприємства на основі інвестиційно-інноваційної діяльності;
- методи раціонального і ефективного використання виробничих ресурсів, застосування високопродуктивної техніки і ресурсозберігаючих технологій;
- методику аналізу і оцінки фінансово-економічного стану та ефективності діяльності підприємства;
- сутність ринкової ціни, її різновиди і фактори ціноутворення в сучасному ринковому середовищі;
- сутність категорії «ефективність», її види та співвідношення категорій «економічна ефективність», «продуктивність» і «результативність виробництва»;
- сутність мотивації і оплати праці, тарифної системи та сфера застосування і методичні основи нарахування оплати праці за відрядною і погодинною системами оплати праці.

вміти:

- визначати рівень забезпеченості підприємства виробничими ресурсами та ефективність їхнього використання;
- оцінювати фінансово-економічний стан, ефективність діяльності підприємства та аналізувати одержані результати;
- обґрунтовувати заходи щодо використання інновацій для підвищення ефективності виробництва;
- аналізувати основні тенденції формування структури і обсягів виробництва продукції відповідно до кон'юнктури ринку, яка забезпечує високу ефективність підприємницької діяльності.

3. Програма та структура навчальної дисципліни для:

- скороченого терміну денної (заочної) форми навчання.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	Денна форма							Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. Основи функціонування підприємства														
Тема 1. Теорії підприємства і основи підприємництва			2	1		4							6	
Тема 2. Підприємство як суб'єкт господарювання			2	2		4			2				6	
Тема 3. Зовнішнє середовище господарювання підприємства			1	1		4							6	
Тема 4. Структура і управління підприємством			1	2		4							6	
Тема 5. Прогнозування та планування діяльності підприємства			2	2		5							6	
Разом за змістовим модулем 1	4	37	8	8		21			27	2			30	

Змістовий модуль 2. Ресурсне забезпечення підприємства												
Тема 1. Персонал підприємства і оплата праці			2	2		5					5	
Тема 2. Техніко-технологічна база та виробнича потужність підприємства			1	1		4					5	
Тема 3. Основний капітал підприємства			2	2		5			2		5	
Тема 4. Оборотний капітал підприємства			2	2		5			2		5	
Тема 5. Інтелектуальний капітал			2	2		4					5	
Тема 6. Інвестиційні ресурси			2	2		5					5	
Тема 7. Інноваційна діяльність підприємства			1	1		5					5	
Разом за змістовим модулем 2	5	57	12	12		33			39	2	2	35
Змістовий модуль 3. Витрати та результати діяльності підприємства												
Тема 1. Витрати виробництва і собівартість продукції			1	1		5					8	
Тема 2. Ціноутворення на продукцію			1	1		5					8	
Тема 3. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства			2	2		5			2	2	10	
Тема 4. Інтегрована економічна ефективність діяльності підприємства			2	2		5			2		10	
Разом за змістовим модулем 3	3	32	6	6		20			34	2	4	36

Змістовий модуль 4. Розвиток та економічна безпека підприємства												
Тема 1. Розвиток підприємства: сучасні моделі та трансформації			1	1		4						10
Тема 2. Економічна безпека підприємства			1	1		4						9
Тема 3. Реструктуризація і санація підприємства			1	1		4						9
Тема 4. Банкрутство і ліквідація підприємства			1	1		4						9
Разом за змістовим модулем 4	3	24	4	4		16			20			37
Усього годин	15	150	30	30		90			150	6	6	138
Курсовий проект (робота) з _____ (якщо є в навчальному плані)												
Усього годин	15	150	30	30		90			150	6	6	138

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Теорії підприємства і основи підприємництва	1
2	Підприємство як суб'єкт господарювання	1
3	Зовнішнє середовище господарювання підприємства	1
4	Структура і управління підприємством	1
5	Прогнозування та планування діяльності підприємства	1
6	Персонал підприємства і оплата праці	1
7	Техніко-технологічна база та виробнича потужність підприємства	1
8	Основний капітал підприємства	1
9	Оборотний капітал підприємства	1
10	Інтелектуальний капітал	1
11	Інвестиційні ресурси	1
12	Інноваційна діяльність підприємства	1
13	Витрати виробництва і собівартість продукції	1
14	Ціноутворення на продукцію	1
15	Фінансово-економічні результати діяльності підприємства	1
16	Інтегрована економічна ефективність діяльності підприємства	1
17	Розвиток підприємства: сучасні моделі та трансформації	1

18	Економічна безпека підприємства	1
19	Реструктуризація і санація підприємства	1
20	Банкрутство і ліквідація підприємства	1

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Персонал підприємства і оплата праці	2
2	Техніко-технологічна база та виробнича потужність підприємства	2
3	Основний капітал підприємства	2
4	Оборотний капітал підприємства	2
5	Інвестиційні ресурси	2
6	Інноваційна діяльність підприємства	2
7	Витрати виробництва і собівартість продукції	2
8	Ціноутворення на продукцію	2
9	Фінансово-економічні результати діяльності підприємства	2
10	Інтегрована економічна ефективність діяльності підприємства	2
11	Інвестиційні ресурси	2

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
....		

7. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентів

1. Суть інституційної теорії фірми.
2. Показники руху та ефективності використання трудових ресурсів на підприємстві.
3. Суть підприємництва, принципи та види підприємницької діяльності.
4. Економічний зміст, види і функції ціни.
5. Поняття амортизації та методи її нарахування.
6. Виробнича та соціальна інфраструктура, їх економічне значення.
7. Показники ефективності використання оборотних засобів на підприємстві.
8. Поняття підприємства, його цілі і напрямки діяльності. Класифікація підприємств.
9. Показники забезпеченості та економічної ефективності використання основного капіталу підприємства.
10. Зовнішнє середовище господарювання підприємств.
11. Характеристика ринкового середовища функціонування підприємств.

12. Поняття, класифікація і структура персоналу підприємства.
13. Показники економічної ефективності використання автомобільного транспорту.
14. Оплата праці персоналу підприємства.
15. Оцінка економічної ефективності виробничих інвестицій.
16. Економічна сутність і класифікація інвестиційних ресурсів.
17. Організаційна і виробнича структура підприємства.
18. Суть витрат підприємства та їх основні види.
19. Поняття, функції та методи управління діяльністю підприємства.
20. Принципи ціноутворення на продукцію сільського господарства.
21. Суть прогнозування розвитку підприємства, методи прогнозування.
22. Оцінка прибутковості і фінансової стійкості підприємства.
23. Принципи і методи планування діяльності підприємства.
24. Поняття, характеристика інноваційної діяльності та види інновацій.
25. Стратегічне планування розвитку підприємства. Бізнес-план.
26. Калькулювання собівартості продукції аграрного підприємства.
27. Тактичне і оперативне планування.
28. Резерви та шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства.
29. Інвестиції в основний капітал та їх структура.
30. Поняття і форми реструктуризації підприємства.
31. Суть процесу санації підприємства.
32. Джерела та методи збирання економічної інформації.
33. Поняття економічної безпеки підприємства та організація економічної розвідки.
34. Види і показники ефективності реструктуризації підприємства.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОС бакалавр напряму підготовки «Економіка підприємства»	Кафедра <u>економіки</u> <u>підприємства</u> <u>ім. проф.</u> <u>І.Н. Романенка</u>	ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1 з дисципліни «Економіка підприємства»	Затверджую Зав. кафедри (підпис) Рогач Світлана Михайлівна <u>Протокол № 10 від 24</u> <u>квітня 2019р.</u>

Екзаменаційні запитання

1. Теорії підприємств та їх еволюція.
2. Показники руху та ефективності використання трудових ресурсів на підприємстві.

Тестові завдання різних типів

Питання 1. Фактори зовнішнього середовища:	
1	Техніко-технологічні
2	Демографічні
3	Економічні
4	Міжнародні
5	Соціально-культурні
6	Всі відповіді вірні.

	Питання 2. Партнерське середовище, суб'єктами якого є підприємства, організації й установи, з якими воно безпосередньо вступає в певні економічні, фінансові та виробничі відносини – це:
	<i>У бланку відповідей подати одним словом</i>

Питання 3. Співвіднесіть показники руху і технічного стану основного капіталу:		
1	Коефіцієнт оновлення	А) визначається відношенням недоамортизованої частини основного капіталу до його вартості на початок року;
2	Коефіцієнт вибуття	Б) визначається відношенням вартості введеного основного капіталу до його наявності на кінець року;
3	Коефіцієнт зносу	В) визначається відношенням вартості основного капіталу, що вибув, до його наявності на початок року;
4	Коефіцієнт придатності	Г) визначається відношенням величини зносу основного капіталу до його вартості на початок року.

	Питання 4. Організаційна структура підприємства – це:
1	Взаємозв'язки, які існують між підрозділами і його працівниками
2	Розподіл функцій між підрозділами підприємства
3	Взаємозв'язки між підрозділами підприємства
4	Склад виробничих підрозділів підприємства

	Питання 5. Підприємство – це:
1	Економічно самостійна господарська ланка з правами юридичної особи, що виготовляє продукцію, виконує роботи, надає послуги
2	Первинна ланка, що функціонує на основі бюджетного фінансування держави
3	Професійно організований колектив, що виготовляє продукцію, виконує роботи, надає послуги
4	Професійно організований колектив, який самостійно вирішує питання забезпечення ресурсами

	Питання 6. Співвіднесіть показники ефективності використання основного капіталу підприємства:	
1	Капіталовіддача	А) визначається відношенням прибутку до середньорічної вартості основного і оборотного капіталу і виражається в процентах;
2	Капіталомісткість продукції	Б) визначається відношенням вартості валової продукції з розрахунку на 1 грн основного капіталу;
3	Норма прибутку	В) визначається відношенням середньорічної вартості основного капіталу з розрахунку на 1 грн валової продукції.

	Питання 7. Найпростіша форма договірної об'єднання підприємств (фірм, компаній, організацій) з метою постійної координації господарської діяльності, яка не має права втручатися у виробничу і комерційну діяльність будь-якого з її учасників (членів) – це:
	<i>У бланку відповідей впишіть вірну відповідь</i>

	Питання 8. Показники економічної ефективності капітальних вкладень:
1	Приведені витрати
2	Коефіцієнт оновлення основного капіталу
3	Норма прибутку
4	Середньорічний приріст валової продукції в результаті інвестицій
5	Строк окупності капітальних вкладень

	Питання 9. Співвіднесіть показники руху трудових ресурсів у підприємстві:	
1	Оборот робочої сили по прийому	А) визначається відношенням чисельності працівників, звільнених за власним бажанням до середньооблікової їх чисельності за відповідний період і виражається в процентах;
2	Плинність персоналу	Б) визначається відношенням чисельності прийнятих на роботу до середньооблікової чисельності працівників за відповідний період і виражається в процентах;
3	Оборот робочої сили по звільненню	В) визначається відношенням загальної чисельності звільнених працівників до середньооблікової їх чисельності за відповідний період і виражається в процентах.

	Питання 10. Визначити прибуток від реалізації продукції, якщо рівень рентабельності становить 20%, собівартість продукції - 450 грн.
1	900
2	22,5
3	225
4	90
5	90,5

Задача. Чисельність працівників у цеху птахофабрики за звітний рік становила 46 осіб, обсяг валової продукції склав 920 тис. грн. У плані на рік обсяг валової продукції збільшиться на 16,3%, продуктивність праці – на 7%. Визначити на наступний рік обсяг валової продукції, продуктивність, праці, чисельність працівників.

8. Методи навчання

Методи навчання поділяють за відповідним етапом навчання, на кожному з яких розв'язують специфічні завдання: орієнтація на методи підготовки студентів до вивчення матеріалу, що передбачає пробудження інтересу, пізнавальної потреби, актуалізацію базових знань, необхідних умінь і навичок; на методи вивчення нового матеріалу; на методи конкретизації й поглиблення знань, набування практичних умінь і навичок, які сприяють використанню пізнаного; на методи контролю й оцінки результатів навчання. Крім того, у навчальному процесі викладач виокремлює методи пояснення навчальної дисципліни, різноманітні методи організації самостійної роботи студентів.

Пояснювально-ілюстративний метод. Студенти здобувають знання, слухаючи лекцію, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник у "готовому" вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, вони залишаються в межах репродуктивного (відтворювального) мислення. Такий метод найширше застосовують для передавання значного масиву інформації.

Метод проблемного викладення. Використовуючи відповідні джерела й засоби, педагог, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, показує спосіб розв'язання поставленого завдання. Студенти стають свідками і співучасниками наукового пошуку.

Частково-пошуковий, або евристичний метод. Його суть полягає в організації активного пошуку розв'язання висунутих педагогом пізнавальних завдань на основі евристичних програм і вказівок. Процес мислення набуває продуктивного характеру, але його поетапно скеровує й контролює педагог або самі студенти на основі роботи над програмами та з навчальними посібниками. Такий метод, як евристична бесіда є перевіреним способом активізації мислення, спонукання до пізнання.

Дослідницький метод. Після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань та короткого інструктажу студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження і розрахунки та виконують інші пошукові дії. Ініціатива, самостійність, творчий пошук виявляються в дослідницькій діяльності найповніше. Методи навчальної роботи безпосередньо переходять у методи, які імітують, а іноді й реалізують науковий пошук.

Методи контролю та самоконтролю: методи усного контролю; методи письмового контролю та самоконтролю; методи практичного контролю і методи практичного самоконтролю.

9. Форми контролю

Основними формами організації навчання під час вивчення дисципліни «Економіка підприємства» є лекції, семінарські (практичні) заняття, консультації, самостійна робота здобувачів вищої освіти.

Відповідно до вище зазначених форм організації навчання формами контролю засвоєння програми є: самоконтроль, написання модульних контрольних робіт, реферату, виконання індивідуальних практичних завдань та іспит за період вивчення дисципліни.

Контрольні заходи, які проводяться в університеті визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти і забезпечують своєчасне коригування навчального процесу.

Відповідно до **«Положення про екзамени та заліки у Національному університеті біоресурсів і природокористування України» затвердженого вченою радою НУБіП України 27 лютого 2019 року, протокол №7**, видами контролю знань здобувачів вищої освіти є поточний контроль, проміжна та підсумкова атестації.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних, лабораторних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи.

Проміжна атестація проводиться після вивчення програмного матеріалу кожного змістового модуля. Навчальний матеріал дисциплін, які викладаються протягом одного семестру – осіннього чи весняного, поділяється лекторами на **два-три змістові модулі**.

Проміжна атестація має визначити рівень знань здобувачів вищої освіти з програмного матеріалу змістового модуля (рейтингова оцінка із змістового модуля), отриманих під час усіх видів занять і самостійної роботи.

Форми та методи проведення проміжної атестації, засвоєння програмного матеріалу змістового модуля розробляються лектором дисципліни і затверджується відповідною кафедрою у вигляді тестування, письмової

контрольної роботи, колоквиуму, результату експерименту, що можна оцінити чисельно, розрахункової чи розрахунково-графічної роботи тощо.

Засвоєння здобувачем вищої освіти програмного матеріалу змістового модуля вважається успішним, якщо рейтингова оцінка його становить не менше, ніж 60 балів за 100-бальною шкалою.

Після проведення проміжних атестацій з двох змістових модулів і визначення їх рейтингових оцінок лектором дисципліни визначається рейтинг здобувача вищої освіти з навчальної роботи $R_{НР}$ (не більше 70 балів) за формулою:

$$R_{НР} = \frac{0,7 \cdot (R_{ЗМ}^{(1)} \cdot K_{ЗМ}^{(1)} + \dots + R_{ЗМ}^{(n)} \cdot K_{ЗМ}^{(n)})}{K_{дис}}, \quad (1)$$

де $R_{ЗМ}^{(1)}, \dots, R_{ЗМ}^{(n)}$ – рейтингові оцінки із змістових модулів за 100-бальною шкалою;

n – кількість змістових модулів;

$K_{ЗМ}^{(1)}, \dots, K_{ЗМ}^{(n)}$ – кількість кредитів Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС) (або годин), передбачених робочим навчальним планом для відповідного змістового модуля;

$K_{дис} = K_{ЗМ}^{(1)} + \dots + K_{ЗМ}^{(n)}$ – кількість кредитів ЄКТС (або годин), передбачених робочим навчальним планом для дисципліни у поточному семестрі.

Формулу (1) можна спростити, якщо прийняти $K_{ЗМ}^{(1)} = \dots = K_{ЗМ}^{(n)}$. Тоді вона буде мати вигляд

$$R_{НР} = \frac{0,7 \cdot (R_{ЗМ}^{(1)} + \dots + R_{ЗМ}^{(n)})}{n}. \quad (2)$$

Рейтинг здобувача вищої освіти з навчальної роботи округлюється до цілого числа.

На рейтинг з навчальної роботи можуть впливати рейтинг з додаткової роботи та рейтинг штрафний.

Рейтинг з додаткової роботи додається до рейтингу з навчальної і не може перевищувати 20 балів. Він визначається лектором і надається здобувачам

вищої освіти рішенням кафедри за виконання робіт, які не передбачені навчальним планом, але сприяють підвищенню рівня їх знань з дисципліни.

Максимальна кількість балів (20) надається здобувачу вищої освіти за:

- отримання диплому I-го ступеню переможця студентської наукової конференції навчально-наукового інституту чи факультету (коледжу) з відповідної дисципліни;
- отримання диплому переможця (I, II чи III місце) II-го етапу Всеукраїнської студентської олімпіади з дисципліни чи спеціальності (напряму підготовки) у поточному навчальному році;
- отримання диплому (I, II чи III ступеню) переможця Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з відповідної дисципліни у поточному навчальному році;
- авторство (співавторство) у поданій заявці на винахід чи отриманому патенті України з відповідної дисципліни;
- авторство (співавторство) у виданій науковій статті з відповідної дисципліни;
- виготовлення особисто навчального стенду, макету, пристрою, приладу; розробка комп'ютерної програми (за умови, що зазначене використовується в освітньому процесі при викладанні відповідної дисципліни).

Рейтинг штрафний не перевищує 5 балів і віднімається від рейтингу з навчальної роботи. Він визначається лектором і вводиться рішенням кафедри для здобувачів вищої освіти, які невчасно засвоїли матеріали змістових модулів, не дотримувалися графіка роботи, пропускали заняття тощо.

Підсумкова атестація включає семестрову та державну атестацію здобувачів вищої освіти.

Семестрова атестація проводиться у формах семестрового екзамену або семестрового заліку з конкретної навчальної дисципліни.

Семестровий екзамен (далі – **екзамен**) – це форма підсумкової атестації засвоєння здобувачем вищої освіти теоретичного та практичного матеріалу з навчальної дисципліни за семестр.

Семестровий залік (далі – **залік**) – це форма підсумкової атестації, що полягає в оцінці засвоєння здобувачем вищої освіти теоретичного та практичного матеріалу (виконаних ним певних видів робіт на практичних, семінарських або лабораторних заняттях та під час самостійної роботи) з навчальної дисципліни за семестр.

Диференційований залік – це форма атестації, що дозволяє оцінити виконання та засвоєння здобувачем вищої освіти програми навчальної чи виробничої практики, підготовки та захисту курсової роботи (проекту).

Здобувачі вищої освіти зобов'язані складати екзамени і заліки відповідно до вимог робочого навчального плану у терміни, передбачені графіком

освітнього процесу. Зміст екзаменів і заліків визначається робочими навчальними програмами дисциплін.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання студента відбувається згідно «Положення про екзамени та заліки у Національному університеті біоресурсів і природокористування України», затвердженого Вченою радою НУБіП України від 27.02.2019 р. протокол № 7.

Екзамени для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання проводяться у *письмовій (електронній) формі за екзаменаційними білетами*.

У екзаменаційному білеті передбачається комбінація з екзаменаційних запитань і тестових завдань різних типів (відкритих; закритих: вибіркових, на відповідність).

Кількість екзаменаційних запитань і тестових завдань різних типів у екзаменаційному білеті та критерії оцінювання відповідей на них визначає науково-педагогічний (педагогічний) працівник, який відповідає за викладання навчальної дисципліни.

При проведенні екзамену в електронній формі всі типи тестових завдань оцінюються автоматично системою тестів, окрім розгорнутих відповідей на екзаменаційні запитання. Розгорнуті відповіді на екзаменаційні запитання типу «есе» в системі «Elearn» перевіряють НПП, які проводять екзамен, і виставляють відповідну оцінку.

Екзаменаційні білети мають бути затверджені на засіданні кафедри, яка забезпечує викладання навчальної дисципліни, про що свідчить підпис завідувача кафедри на кожному екзаменаційному білеті.

При проведенні екзамену в електронній формі всі тестові завдання з бази тестових завдань, що будуть використовуватися в процесі тестуванні, повинні бути роздруковані та затверджені на засіданні кафедри.

Після завершення проведення письмового екзамену за результатами відповідей на екзаменаційний білет обов'язково проводиться співбесіда двома науково-педагогічними (педагогічними) працівниками, які проводили підсумкову атестацію, із здобувачем вищої освіти, після якої визначається остаточна оцінка за складання екзамену – рейтинг здобувача вищої освіти з атестації R_{AT} (не більше 30 балів).

Заліки для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання проводяться *методом тестування*.

Методика складання тестових завдань та оцінювання знань здобувачів вищої освіти наведена у методичній розробці «Методика підготовки та проведення тестового оцінювання знань студентів» (Лузан П.Г., Ільїн В.В.,

Рудик Я.М., Лисенко В.П., Зазимко О.В. Видавничий центр НУБіП України, 2009 р.).

На заліку, що проводиться методом тестування, рейтинг здобувача вищої освіти з атестації R_{AT} (не більше 30 балів) визначається за формулою:

$K_{\text{прав}}$

$$R_{AT} = \frac{K_{\text{прав}}}{K_{\text{заг}}} \cdot 30, \quad (3)$$

де $K_{\text{прав}}$ – кількість правильних елементів у бланку відповідей студента;

$K_{\text{заг}}$ – загальна кількість елементів бланку еталонних відповідей.

Рейтинг здобувача вищої освіти з атестації округлюється до цілого числа.

Для визначення рейтингу здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів):

$$R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{AT}. \quad (4)$$

Рейтинг здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни у балах переводиться у національні оцінки згідно з табл.1.

Таблиця 1. Співвідношення між національними оцінками і рейтингом здобувача вищої освіти

Оцінка національна	Рейтинг здобувача вищої освіти, бали
Відмінно	90-100
Добре	74-89
Задовільно	60-73
Незадовільно	0-59

Після завершення підсумкової атестації з дисципліни у відомість обліку успішності заносяться: рейтинг кожного здобувача вищої освіти з атестації, визначений за формулою (4) їх рейтинг із засвоєння дисципліни, а також визначена згідно з табл.1 національна оцінка.

У залікову книжку здобувача вищої освіти заносяться національна оцінка.

11. Методичне забезпечення

1. Степасюк Л.М., Куцеконь Л.О. «Економіка підприємства» Робочий зошит для виконання практичних завдань студентами спеціальності 051-«Економіка»Київ. «ЦП «КОМПРИНТ», 2018. 139с.
2. Рогач С.М., Гуцул Т.А., Степасюк Л.М. Методичні вказівки до виконання практичних завдань студентами спеціальності 051 – «Економіка»Київ. «ЦП «КОМПРИНТ», 2018. 96с.
3. Степасюк Л.М., Рогач С.М., Гуцул Т.А. Методичні рекомендації до вивчення курсу «Економіка підприємства»Київ. «ЦП «КОМПРИНТ», 2017. 326с.
4. Економіка підприємства (конспект лекцій) для студентів галузі знань 0305 – «Економіка і підприємництво» / Степасюк Л.М., Величко О.В., Куцеконь Л.О. – К.: НУБіП України, 2016. – 182 с.
5. Економіка підприємства (у питаннях і відповідях) для студентів галузі знань 0305 – «Економіка і підприємництво»: Навч. посібник / Збарський В.К., Мацибора В.І., Чалий А.А., Степасюк Л.М. – К.: НУБіП України, 2016. – 182 с.
6. Економіка підприємства: методичні вказівки для самостійного вивчення курсу студентами заочної форми навчання галузі знань 0305 – «Економіка і підприємництво» / Л.М. Степасюк, О.В. Величко, Л.О. Куцеконь. – К.: НУБіП України, 2016. – 41 с.
7. Індивідуальні завдання для самостійної роботи з курсу «Економіка підприємства» для студентів галузі знань 0305 – «Економіка і підприємництво» / Л.М. Степасюк, О.В. Величко, Л.О. Куцеконь. – К.: НУБіП України, 2016. – 75с.
8. Економіка підприємства: методичні вказівки до виконання модульних робіт студентами напряму підготовки «Економіка підприємства» / Л.М. Степасюк, О.В. Величко. – К.: «ЦП «КОМПРИНТ»», 2015. – 64 с.
9. Тематичний довідник з економіки підприємства / Степасюк Л.М., Суліма Н.М., Величко О.В. – К. : НУБіП України, 2014. – 159 с.

12. Рекомендована література

Основна

1. Рогач С.М., Гуцул Т.А., Степасюк Л.М. Економіка підприємства. Київ. «ЦП «КОМПРИНТ». 2016. 488с.
2. Степасюк Л.М., Суліма Н.М., Величко О.В. Практикум з економіки і фінансів підприємстваКиїв. «ЦП «КОМПРИНТ». 2016. 385с.
3. Михайлов С.І., Степасюк Л.М., Городенко С.В. Економіка підприємстваКиїв. «ЦП «КОМПРИНТ». 2015. 417с.
4. Степасюк Л.М., Суліма Н.М., Величко О.В. Економіка і фінанси підприємстваКиїв. «ЦП «КОМПРИНТ». 2015. 466с.

6. Економіка підприємства: / В.І. Мацибора, Т.В. Мацибора, В.К. Збарський: [Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів]. – К.: Каравелла, 2012. – 328 с.
7. Економіка підприємства: [підручник] / Швиданенко Г.О., В.Г. Васильков, Н.П. Гончарова; за заг. ред. Г.О. Швиданенко. – К.: КНЕУ, 2014. – 598с.
8. Економіка підприємства : [підручник] / за ред. С.Ф. Покропивного. – К. : КНЕУ, 2012. – 526 с.
9. Шваб Л.І. Економіка підприємства: [Навчальний посібник] / Л.І. Шваб. – К. : Каравела, 2015. – 568 с.

Допоміжна

1. Бойчик І.М. Економіка підприємства. К. : Атіка, 2016. 480 с.
2. Агропромисловий комплекс України в 2017 році (в цифрах, графіках, діаграмах). К.: ІАЕ УААН. 2017. – 56 с.
3. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку: Інформ.–аналіт. збірник. Вип.4 /За ред. П.Т. Саблука. К.: ІАЕ УААН, 2016. 601с.
4. Економіка підприємства : підручник / За заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника. – Суми : Університетська книга. 2012. 864 с.
5. Дикань В. Л. Забезпечення конкурентоспроможності підприємств: Монографія. 2017р. 160с.
6. Ліщишин О. І. Довідник економіста підприємця (терміни ринкової економіки). 2012. 176с.
7. Тлучкевич Н. В. Облік витрат та калькулювання собівартості в сільському господарстві: теорія, методика. Економічний форум. 2016. № 1. С. 11–21.
8. Шинкаренко В.Г. Управління конкурентоспроможністю підприємства. ХНАДУ. 2013р. № 1 (7). С. 186
9. Шепіцен А.О. Дослідження і обґрунтування методики визначення конкурентоспроможності продукції. Серія: «Економічні науки». Вісник Житомирського інженерно-технологічного інституту. 2012. Вип.21. С. 286-293.
10. Шумпетер І. Теорія економічного розвитку (Дослідження підприємницького прибутку, капіталу, кредиту, відсотка і циклу кон'юнктури) . [пер. с англ.]. – М.: Прогрес. 1982. – 455 с.
11. Шепіцен А.О. Дослідження і обґрунтування методики визначення конкурентоспроможності продукції. Серія: «Економічні науки». Вісник Житомирського інженерно-технологічного інституту. 2012. Вип.21. С. 286-293.
12. Підгірний В. М. Історико-публіцистичний нарис. 2014. 76с.
13. Статистична інформація. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http:// www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).

14. Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн. Теорія та механізм реалізації. Монографія. КНЕУ. 2016. 273с.
15. Монографія за заг. ред. О. Г. Янкового. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрям підвищення. 2013. 470с.
16. Монографія за ред. Я. А. Жаліла. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації. Київ. 2017. 388.
17. Кулик А. А. Якість як передумова конкурентоспроможності виробництва готової продукції. Серія: Економіка АПК. 2015. Вип. № 8. С. 311.
18. Ільчук М.М. Економіка підприємницької діяльності та агробізнесу: Навч. Посібник. 2012. 398с.
19. Брицький Р.М. Взаємодія факторів у формуванні економічної безпеки України в умовах зовнішніх і внутрішніх загроз. Актуальні проблеми економіки. 2014. № 12 (162). С. 161-169.

13. Інформаційні ресурси

1. Статистичний щорічник України за 2018 р. за ред. Осауленка О.Г. Державна служба статистики України. – К. : «Консультант», 2018. – С. 570.
2. Сільське господарство України 2018: стат. зб. – К. : Державна служба статистики України, 2018. – С. 356.
3. Електронний курс з економіки підприємства. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [Pehttps://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=1277](https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=1277)

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Тема лекційного заняття 1. Теорії підприємства і основи підприємництва

Суть та еволюція розвитку основних теорій підприємства, їх спільні риси і відмінності. Технологічні концепції фірми – основа класичної і неокласичної теорії. Вчення про фірму як про виробничу одиницю і одиницю торгівлі. Суть концепції «підприємницької фірми» – особливого економічного агента, що конкурує завдяки впровадженню нових товарів, нових технологій, нових джерел сировини або нових типів організації. Інституційна теорія фірми. Сутнісні і правові аспекти підприємництва, його відмітні ознаки та принципи успішного здійснення. Оцінка ролі основних видів підприємництва і можливості надання їм пріоритетності в розвитку. Бізнес і підприємництво. Основні принципи підприємницької діяльності, які формують комплекс соціально-економічних умов. Види підприємницької діяльності: виробниче, наукове, комерційне, фінансове і страхове підприємництво. Значення підприємницької діяльності для функціонування ефективного системи господарювання. Основні організаційно-правові форми підприємницької діяльності. Державна політика активізації підприємницької діяльності в Україні.

Тема лекційного заняття 2. Підприємство як суб'єкт господарювання

Поняття підприємства як організаційно відокремленої та економічно самостійної первинної ланки виробничої сфери. Місія й різноманітні цілі підприємства. Головні напрями діяльності підприємства. Юридичні акти, що є законодавчою базою функціонування підприємства. Статут підприємства. Колективний договір. Інші правові документи, що регулюють окремі напрями діяльності підприємства. Класифікація підприємств. Виокремлення підприємств за такими ознаками: мета і характер діяльності; форма власності майна; належність капіталу; правовий статус і форма господарювання; галузево-функціональний вид діяльності; технологічна (територіальна) цілісність і ступінь підпорядкування; розміри за чисельністю працівників. Загальна структура підприємств та організацій. Сучасні форми добровільного та інституційного об'єднання підприємств та організацій (асоціації, консорціуми, концерни, корпорації, фінансово-промислові групи, холдинги). Мета їх створення, особливості та ефективність діяльності.

Тема лекційного заняття 3. Зовнішнє середовище господарювання підприємства

Сутність внутрішнього середовища, основні його якісні характеристики та сучасний стан цього середовища в підприємствах. Загальне трактування зовнішнього середовища та фактори, що визначають його складність. Сутність мікросередовища підприємств, його ланки та характер їх впливу на діяльність підприємств на сучасному етапі функціонування. Основні ланки макросередовища. Сучасний ринок: сутнісна характеристика, функції, структуризація, типи. Поняття і загальна характеристика ринкового середовища функціонування підприємств та організацій. Складові елементи ринкової інфраструктури. Аналіз результатів взаємодії підприємства зі споживачами його продукції за показниками обсягу реалізації окремих видів продукції, фактичних цін її реалізації та коефіцієнтів випередження.

Тема лекційного заняття 3. Структура і управління підприємством

Сутнісна характеристика структури підприємства. Організаційна і виробнича структура підприємства. Чинники формування і зміни виробничої структури підприємства. Загальна структура підприємства. Поняття і функції процесу управління. Загальні функції управління: планування, організація, регулювання, координування, стимулювання і контроль діяльності підприємства. Управління як сукупність взаємопов'язаних функцій, які забезпечують функціонування підприємства на належному рівні реалізації його цілей. Реалізація функцій управління підприємством здійснюється на основі використання системи методів управління: економічних, соціально-психологічних, організаційних. Формування необхідних умов для реалізації прогресивних тенденцій у діяльності підприємства.

Тема лекційного заняття 4. Прогнозування та планування діяльності підприємства

Прогнозування як наукове обґрунтування можливого стану суб'єктів господарювання у майбутньому, а також альтернативних шляхів і строків досягнення нового стану. Мета, ознаки, об'єкти і принципи прогнозування. Предмет економічного прогнозування. Нормативне і пошукове прогнозування. Евристичні, фактографічні, якісні і кількісні методи прогнозування. Довгострокові та короткострокові прогнози і сфери їх застосування.

Наукові основи планування. Планування як домінуюча функція управління. Специфічні принципи планування. Система планів підприємства. Методи планування діяльності та розвитку підприємства. Сутність та основні етапи стратегічного планування на підприємстві. Методи вибору стратегії

підприємства. Різновиди стратегій: виживання, стабілізації, зростання. Функціональні субстратегії. Сучасні проблеми розвитку системи стратегічного планування. Бізнес-планування: сутність і призначення. Стадії формування, логіка розробки й поліваріантність структури бізнес-плану. Типовий зміст і методика розробки окремих розділів бізнес-плану. Становлення і використання бізнес-планування за ринкових умов господарювання.

Тактичне і оперативне планування діяльності фірми. Відмінність тактичного планування від стратегічного. Зміст і можливі розділи тактичних (середньо- і короткострокових) планів підприємства. Основні показники тактичних планів, їх класифікація і призначення. Сутність і системи оперативного планування діяльності виробничих підрозділів підприємства. Проблеми вдосконалення внутрішньофірмового планування за умов ринкової системи господарювання.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Тема лекційного заняття 1. Персонал підприємства і оплата праці

Суть економічних понять: «трудові ресурси», «робоча сила» і «персонал». Категорії персоналу підприємств (керівники, спеціалісти, службовці, робітники). Поділ персоналу за професіями, спеціальностями і кваліфікацією. Характеристика робітників за рівнем кваліфікації. Особливості структури персоналу підприємства. Тенденції динаміки структури персоналу в окремих галузях та сферах діяльності. Поняття та особливості системи управління персоналом підприємств. Сучасні вимоги до ділових якостей різних категорій персоналу. Адаптована до ринкових умов господарювання система формування та набору різних категорій персоналу. Методи оцінки і відбору працівників для підприємств. Форми та ефективність підготовки, перенавчання і підвищення кваліфікації кадрів. Система оцінки трудових ресурсів підприємства. Поняття середньооблікової чисельності працівників, облікового складу і середньооблікової чисельності персоналу. Оцінка руху трудових ресурсів підприємства за показниками. Рівень використання трудових ресурсів.

Поняття оплати праці. Основна заробітна плата і додаткова оплата праці. Основні функції заробітної плати. Державна політика оплати праці. Механізм державного регулювання оплати праці та соціального захисту. Політика оплати праці підприємств, організацій та установ. Законодавче забезпечення оплати праці. Основи організації оплати праці на підприємствах. Сучасні тенденції у застосуванні форм заробітної плати. Доплати і надбавки як самостійний елемент заробітної плати. Класифікація доплат до заробітної плати. Сутність і

види надбавок. Доплати і надбавки спеціалістам. Основні принципи формування системи преміювання персоналу. Обґрунтування розміру премій та ефективності системи преміювання. Організація преміювання окремих категорій персоналу.

Тема лекційного заняття 2. Техніко-технологічна база та виробнича потужність підприємства

Змістова характеристика і форми технічного розвитку підприємства (технічне переозброєння: модернізація, капітальний ремонт і заміна діючого устаткування). Діагностика стану технічного розвитку підприємства: сутність, процедура та основні показники (технічна оснащеність праці, рівень технології, технічний рівень устаткування, рівень комп'ютеризації та автоматизації виробничих процесів і процесів управління). Характеристика, значення, склад і вимоги до організації обслуговування виробництва. Види технічного обслуговування та ремонту основних засобів. Лізинг як форма оновлення технічної бази виробництва (діяльності). Сутність лізингу та його об'єкти. Можливі види лізингу за окремими класифікаційними ознаками. Організаційно-правові основи здійснення лізингу. Витрати на надання та ефективність лізингових послуг.

Сутність поняття «виробнича потужність підприємства», методичні підходи до її визначення та розрахунку кількісного впливу ступеня використання потужності на собівартість кінцевої продукції підприємств. Складання балансу завантаження обладнання. Методи оптимізації величини виробничої потужності. Показники використання потужності підприємства. Фонд часу роботи обладнання. Основні напрямки інтенсивного та екстенсивного підвищення.

Тема лекційного заняття 3. Основний капітал підприємства

Суть основного капіталу підприємства, його місце і роль у процесі виробництва та класифікація його за основними ознаками. Склад основних засобів згідно з Податковим кодексом України і П(С)БО 7 «Основні засоби». Характерні особливості складу основного капіталу підприємств та необхідність поліпшення його структури. Вартісна оцінка основного капіталу. Необхідність здійснення переоцінки основних засобів та способи такої переоцінки у світовій та вітчизняній практиці. Фізичне і моральне зношення основних засобів. Поняття амортизації і необхідність її нарахування. Методи нарахування амортизації. Методичні підходи до виміру ефективності використання

основного капіталу підприємства. Характер і показники руху основного капіталу. Кількісний зв'язок між темпами зростання капіталозабезпеченості підприємства і капіталоозброєності праці та збільшенням обсягів виробництва готової продукції, підвищенням продуктивності праці, капіталовіддачі в підприємстві. Шляхи поліпшення використання основного капіталу. Рациональне співвідношення основного і оборотного капіталу. Підвищення якості засобів і зниження цін на них. Зниження матеріаломісткості і підвищення матеріальної зацікавленості при використанні основних засобів. Розширення ринку засобів виробництва.

Тема лекційного заняття 4. Оборотний капітал

Економічна суть оборотного капіталу підприємства, його склад і поділ на оборотний капітал у сфері виробництва і оборотний капітал у сфері обігу. Методи вартісної оцінки виробничих запасів за їх виробничого споживання або іншого вибуття. Особливості структури і кругообігу оборотного капіталу в підприємствах. Нормовані і ненормовані групи оборотного капіталу. Сукупний норматив оборотних засобів підприємства. Відмінності в нормуванні й ефективності оцінювання використання оборотного капіталу. Необхідність нормування оборотних коштів за критерієм мінімальної достатності. Економічні підходи до нормування окремих складових оборотних засобів. Джерела формування оборотного капіталу підприємства: прибуток, сталі пасиви, короткостроковий кредит банку та комерційний кредит у товарній формі інших підприємств. Система показників ефективності використання оборотних засобів, методика їх визначення і економічної оцінки. Визначення забезпеченості підприємства оборотним капіталом, його структури та аналіз оцінки даних показників. Основні напрями поліпшення використання оборотного капіталу в підприємствах.

Тема лекційного заняття 5. Інтелектуальний капітал

Поняття і склад нематеріальних активів підприємства та їх змістовна характеристика. Об'єкти промислової власності, об'єкти, що охороняються авторськими і суміжними правами, нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності. Патенти, свідоцтва, ліцензії як форми юридичного захисту об'єктів інтелектуальної власності. Важливість їх використання підприємствами для зміцнення економіки за умов ринкових відносин. Нематеріальні ресурси як об'єкт власності. Спільні риси нематеріальних ресурсів. Види нематеріальних активів та їх характеристика: право на користування земельною ділянкою, право на винахід, на промислові зразки, товарні знаки, авторські права, ноу-хау, гудвіл тощо. Сутність ліцензування об'єктів інтелектуальної власності, ціни

ліцензії, ліцензійних платежів і методичні підходи до визначення ринкової вартості об'єктів інтелектуальної власності. Досвід використання нематеріальних ресурсів у країнах з розвинутою ринковою економікою.

Способи придбання підприємством нематеріальних активів та їх вартісна оцінка, а також методичні підходи до здійснення переоцінки цього ресурсу і визначення його ліквідаційної вартості. Документальне забезпечення нематеріальних активів у разі їх придбання. Нарахування амортизації на нематеріальний актив. Ефективність використання нематеріальних ресурсів. Поняття роялті та паушальної виплати. Визначення ставки роялті та суми щорічних платежів роялті за право використання об'єкта інтелектуальної власності, набутого завдяки придбанню ліцензії. Розрахунок вартості гудвілу за методикою, передбаченою вітчизняними нормативними актами та методикою, що використовується зарубіжною практикою. Напрями використання нематеріальних ресурсів.

Тема лекційного заняття 6. Інвестиційні ресурси

Сутність інвестицій, критерій розмежування інвестицій і поточних витрат, класифікація інвестицій і джерел їх фінансування. Суть інвестиційного потенціалу, інвестиційної діяльності підприємств та державні важелі їх регулювання. Місце і роль капіталовкладень для розвитку економіки підприємства, їх класифікація і структура, складові валових капіталовкладень, проблеми нарощування капітальних інвестицій. Методи зіставлення інвестицій в часі, їх значення і необхідність практичного використання в інвестиційній діяльності підприємства. Методичні підходи до оцінювання ефективності і вибору інвестиційних проектів за недисконтованими фінансово-економічними показниками та за методом чистої поточної вартості. Сукупність фінансових інвестицій, напрями їх здійснення і класифікація на прямі та портфельні. Зміст цінних паперів (акцій, облігацій, векселів, деривативів тощо) і показників оцінювання ефективності їх обігу. Методичні підходи до оцінювання вартості облігацій та акцій, що представлені на ринку цінних паперів. Визначення строку окупності інвестиційного проекту і норми інвестиційного прибутку (індекс дохідності інвестицій). Визначення вартості цінних паперів (облігацій, привілейованих акцій) і обґрунтування висновків щодо доцільності їх купівлі.

Тема лекційного заняття 7. Інноваційна діяльність

Сутність понять «новація», «інновація», «локальна новація», «інноваційна продукція». Суть інноваційної діяльності та виробничо-інноваційної діяльності підприємства, умови забезпечення їх ефективності. Розвиток інноваційної інфраструктури, ІТ-технологій, врахування життєвого циклу інновацій, становлення сучасної інноваційної культури. Сутність інноваційної стратегії

підприємств та її різновидів. Зміст категорій «науковий техніко-технологічний прогрес» і його напрями. Методичні основи оцінювання ефективності інновацій і локальних новацій за основними напрямками НТП. Обчислення економічного ефекту від розробки, впровадження і використання інновацій в підприємствах. Узагальнення методичних підходів до оцінювання новацій (інновацій) і застосування методу аналогій до адаптації підходів за впровадження новацій в умовах конкретного суб'єкта господарювання.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ВИТРАТИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Тема лекційного заняття 1. Витрати виробництва і собівартість продукції

Суть витрат і собівартості продукції та її види. Класифікація витрат за різними ознаками та місце операційних витрат у формуванні собівартості продукції. Економічні елементи витрат та основні статті витрат, що виокремлюються при калькулюванні виробничої собівартості продукції підприємств. Відмінності у методології формування витрат і собівартості продукції в системі бухгалтерського і податкового обліку. Критерії поділу витрат на постійні і змінні. Ідентифікація витрат та методичний підхід до визначення операційного левериджу. Методи визначення собівартості продукції. Основні методи управління витратами і можливі резерви зниження собівартості продукції. Визначення та аналіз структури операційних витрат підприємства за їх економічними елементами. Визначення динаміки і тенденцій зміни виробничої і повної собівартості певного виду продукції (за фактичними даними підприємств), аналіз структури собівартості за статтями витрат. Розрахунок величини постійних і змінних витрат, визначення коефіцієнту операційного левериджу та використання його для оцінки ступеня ризикованості виробництва.

Тема лекційного заняття 2. Ціноутворення на продукцію

Суть ринкової ціни, її різновиди і фактори ціноутворення в сучасному ринковому середовищі. Особливості ціноутворення на продукцію та методичні підходи до її визначення. Суть цінової політики підприємства, її різновиди та умови практичної реалізації. Принципи ціноутворення на продукцію. Поняття паритетності цін. Ціна як інтегрований показник якості продукції. Розрахунок середньої реалізаційної ціни і повної собівартості одиниці реалізованої продукції (за фактичними даними підприємства), визначення і оцінка рівня її цінової конкурентоспроможності та впливу факторів на зміну цього показника у звітному періоді порівняно з базовим. Визначення цінової конкурентоспроможності вітчизняних товарів порівняно з імпортованими. Обґрунтування з урахуванням коефіцієнтів еластичності допустимого рівня підвищення або зниження ціни на продукцію підприємства. Посилення функції ціни як економічного регулятора розширеного відтворення в умовах ринкових відносин. Ціновий механізм у системі економічних взаємовідносин з іншими

суб'єктами господарювання. Державне регулювання цін. Основні напрями поліпшення ціноутворення на продукцію. Урахування світового досвіду ціноутворення.

Тема лекційного заняття 3. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства

Оцінювання економічних результатів діяльності підприємства. Товарна, чиста продукція, чистий дохід, прибуток як показник результату і ефективності виробництва, їх абсолютний і відносний розміри. Формування і використання прибутку. Види прибутку: валовий, операційний, чистий, маржинальний і методика їх обчислення. Джерела формування прибутку підприємства: прибуток від продажу продукції, прибуток від продажу майна, прибуток від позареалізаційних операцій).

Оцінка прибутковості і фінансової стійкості підприємства. Сутність і методи визначення рентабельності виробництва. Методика визначення показників рентабельності виробництва: рівень рентабельності підприємства, рівень рентабельності основної діяльності, рівень рентабельності капіталу підприємства (основного та власного), рівень рентабельності продажу. Оцінювання позиції підприємства на ринку капіталів. Характеристика надійності підприємства як партнера і визначення ступеня залучення підприємством позичкового капіталу.

Тема лекційного заняття 4. Інтегрована економічна ефективність діяльності підприємства

Суть категорії «ефективність», її види та співвідношення категорій «економічна ефективність», «продуктивність» і «результативність виробництва». Причини формування інфляційного прибутку та інфляційної рентабельності і способи запобігання їх виникненню. Резерви і шляхи підвищення економічної ефективності виробництва. Математичний спосіб виведення формули визначення критичного (беззбиткового) обсягу виробництва продукції. Необхідність і способи оцінювання фінансово-економічного стану підприємства та його позиція на ринку. За фактичними даними підприємства визначення рівня рентабельності у цілому по підприємству: рівня рентабельності виробничої діяльності за валовим прибутком, рівня рентабельності операційної й окремо звичайної діяльності та рентабельності продажу. Визначення й оцінка рентабельності виробничого капіталу, рентабельності чистого робочого капіталу і рентабельності інвестиційного капіталу підприємства, а також інтерпретація їх взаємозв'язку і важливість підвищення. Визначення критичної точки беззбитковості виробництва окремих видів продукції і підприємства в цілому графічним і математичним способами, розрахунок необхідного обсягу збільшення виробництва і продажу продукції в підприємстві для досягнення бажаного

приросту прибутку. Аналіз співвідношення «витрати – випуск – прибуток», визначення виробничого важелю його впливу на ефективність виробництва.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. РОЗВИТОК ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

Тема лекційного заняття 1. Розвиток підприємства: сучасні моделі та трансформації

Сутність поняття «розвиток підприємства», види розвитку та основні його теорії і моделі. Чинники розвитку і форми його вияву. Причини, що можуть призвести до антирозвитку підприємства. Сутність економічного типу розвитку підприємства, його різновиди і характер впливу на результати виробництва. Методичні підходи до визначення коефіцієнта обороту сукупних ресурсів і механізм впливу його величини на збільшення обсягу виробництва продукції та формування інтенсивного типу розвитку підприємства. Сучасний економічний підхід до розподілу валового продукту підприємств різних форм власності і форм господарювання та умови, за яких такий розподіл спроможний впливати на забезпечення інтенсивного типу розвитку. Сутність трансформації підприємств та умови її успішного здійснення. Визначення економічного типу розвитку підприємства, здійснення його оцінки, відшукування можливості посилення інтенсивного фактора у формуванні найефективнішого з його різновидів. Обґрунтування показників, що характеризують розподіл чистої продукції та здійснення їх оцінювання з огляду на можливість формування інтенсивного типу розвитку підприємства.

Тема лекційного заняття 2. Економічна безпека підприємства

Економічна суть безпеки підприємства та основний зміст їх підсистем. Трактування поняття «загроза» у контексті економічної безпеки підприємства, класифікація загроз за різними критеріями, насамперед – за джерелами виникнення. Принципи організації служби економічної безпеки підприємства, її завдання, організаційна будова та показники оцінки роботи. Методичні підходи до визначення і практичного використання узагальнених і акцентованих оцінних показників економічної безпеки підприємства. Визначення за фактичними даними коефіцієнта економічної безпеки підприємства, здійснення його оцінювання та відшукування резервів зниження, за якого зростає економічна безпека такого суб'єкта господарювання. Визначення й оцінювання з позиції економічної безпеки підприємства граничної беззбитковості виробництва продукції в умовах невизначеності, використовуючи інструментарій теорії множин. Визначення й оцінювання рівня рентабельності

фінансових інвестицій з огляду забезпечення фінансової складової економічної безпеки підприємства.

Тема лекційного заняття 3. Реструктуризація і санація підприємства

Поняття реструктуризації підприємства. Система виживання підприємства за ринкових умов господарювання, необхідність її практичного використання й змістовна характеристика. Головні організаційні заходи й необхідні кошти для виживання підприємства, його виходу з кризової економічної ситуації. Реструктуризація підприємства як радикальний захід системи виживання й виходу з економічної кризи, припинення спаду виробництва і його стабілізація. Сутнісна характеристика й форми реструктуризації підприємства. Конверсія, розукрупнення й диверсифікація виробництва як дійові форми реструктуризації об'єктів господарювання. Види реструктуризації підприємств, умови за яких виникає необхідність у здійсненні оперативної, стратегічної та випереджальної реструктуризації. Показники ефективності реструктуризації підприємства. Розроблення і здійснення програми (бізнес-плану) реструктуризації підприємства. Визначення за системою показників фінансово-економічного стану підприємства, за якого необхідно здійснювати його оперативну реструктуризацію.

Сутність механізму санації (фінансово-економічного оздоровлення) та її значення. Програма санаційних заходів фінансово-економічного характеру. Особливості державної підтримки проведення санації потенційно конкурентоспроможних підприємств. Практика й ефективність санації суб'єктів господарювання в Україні.

Тема лекційного заняття 4. Банкрутство і ліквідація підприємства

Сутнісна характеристика банкрутства підприємства, втрата платоспроможності суб'єктів підприємницької діяльності. Причини банкрутства. Реальне та фіктивне банкрутство. Процедура офіційного порушення справи про визнання банкрутом підприємства. Основні положення Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Масштаби і тенденції банкрутства суб'єктів господарювання в Україні.

Загальна характеристика процесу організації ліквідації (припинення діяльності) збанкрутілого суб'єкта господарювання. Управління майном боржника та оцінка можливих наслідків ліквідації збанкрутілих підприємств. Організаційно-економічні заходи і допустима тривалість процесу ліквідації підприємства-банкрута. Форми ліквідації підприємств-банкрутів: фізичне припинення діяльності, розпродаж майна «з молотка», репрофільювання діяльності зі зміною власника.

